

Aneta Bylak

Katedra Biologii Środowiska, Uniwersytet Rzeszowski
35–601 Rzeszów, ul. Zelwerowicza 4
abylak@ur.edu.pl

Received: 1.02.2010

Reviewed: 14.06.2010

SKÓJKA GRUBOSKORUPOWA *UNIO CRASSUS* PHILIPSSON, 1788 NOWYM GATUNKIEM W FAUNIE BIESZCZADZKIEGO PARKU NARODOWEGO

Thick shelled river mussel *Unio crassus* Philipsson, 1788 as a new species to the fauna of the Bieszczady National Park

Abstract: Continuous range of thick river mussel *Unio crassus* Philipsson, 1788 includes the upper San river. Since 2005, single individuals and the mussel's shells were noted in San river within the Bieszczady National Park (BNP) area. This species has not been reported previously from Bieszczady National Park area. Thus, thick shelled river mussel is a new species to the fauna of the BNP. Additionally, in 2008 first specimen of the thick shelled river mussel were found in the Bobrowiec stream. Occurrence of this species was revealed in beaver pond at the altitude 752 m a.s.l.

Key words: Bivalvia, Unionidae, aquatic invertebrates, mountain stream, Eastern Carpathians.

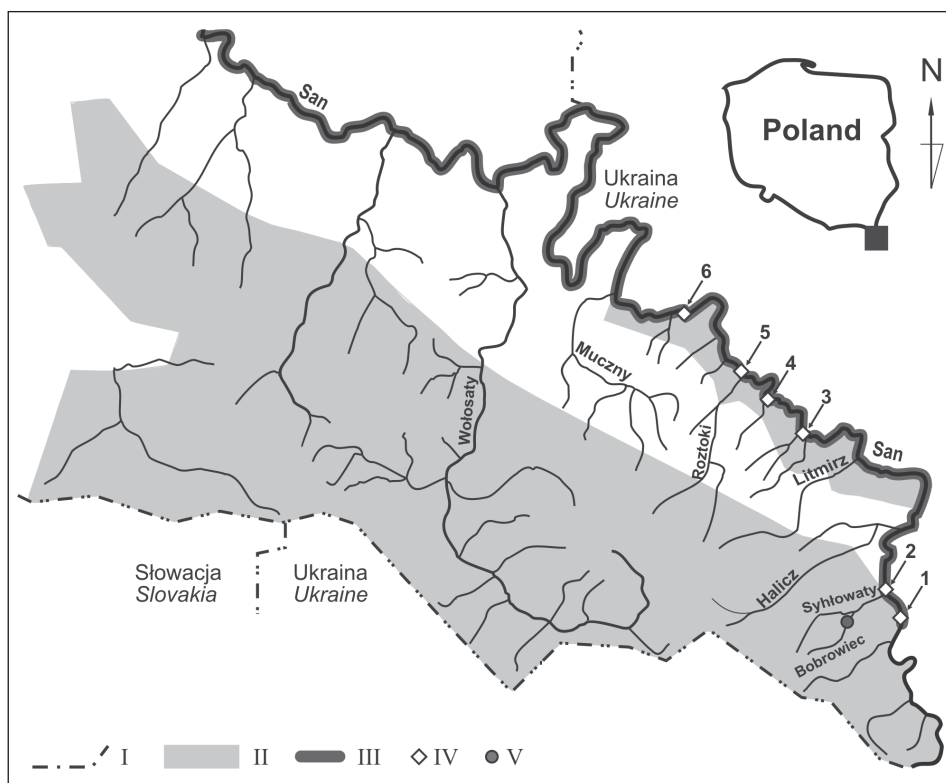
Skójka gruboskorupowa *Unio crassus* Philipsson, 1788 jest dużym słodkowodnym małżem z rodziny skójkowatych Unionidae (Tachet i in. 2002). W Polsce do tej rodziny należą trzy gatunki skójek (Piechocki 2008). Skójkę gruboskorupową od skójki malarskiej *Unio pictorum* oraz zaostrozanej *Unio tumidus* odróżnia przede wszystkim grubościenna, masywna muszla o jajowatym lub trapezoidalnym zarysie (Kołodziejczyk i Koperski 2000). Dodatkowo, u skójki gruboskorupowej tylny koniec muszli jest wyraźnie zaokrąglony. Na wierzchołku muszli występuje również charakterystyczne urzeźbienie, w formie drobnych zmarszczek (Piechocki i Dyduch-Falniowska 1993). Barwa muszli jest zwykle jasnobrązowa lub zielonkawa, z ciemnymi pierścieniami rocznych przyrostów (Zajac 2004). Muszla ciemnieje wyraźnie wraz z wiekiem i u osobników starszych bywa ciemnobrązowa a nawet czarna. Wierzchołki muszli starszych małży są częściowo zniszczone, a na powierzchni skorupy pojawiają się odsłonięcia warstwy mineralnej (Piechocki, Dyduch-Falniowska 1993).

Skójki gruboskorupowe charakteryzują się dużą zmiennością. Między osobnikami z różnych populacji mogą występować różnice w wyglądzie i rozmiarach (Zajac, Zajac 2009). Średnia długość muszli skójki gruboskorupowej ze stano-

wisk w Polsce wynosi ok. 4–7 cm (Piechocki, Dyduch-Falniowska 1993). Skójkę gruboskorupową trudno zauważyć w środowisku, ponieważ często występuje na podłożu kamienistym o rozmiarach ziaren podobnych do wielkości jej muszli. Najczęściej jest widoczny wystający ponad powierzchnię dna tylny koniec muszli z syfonami (Zajac 2004; Zajac, Zajac 2009). Zwykle znajdowane są osobniki dorosłe o długości muszli powyżej 3 centymetrów (Zajac 2010). W Polsce skójka gruboskorupowa jest objęta ochroną ścisłą i wymaga ochrony czynnej (Rozporządzenie... 2014). Wpisana jest także na „Czerwonej liście zwierząt zagrożonych w Polsce” oraz uwzględniona w Polskiej czerwonej księdze zwierząt (kategoria EN) (Dyduch-Falniowska, Zajac 2002; Zajac 2004). Jest zagrożona także w Europie (Wells, Chatfield 1992). Małż ten na Europejskiej czerwonej liście mięczaków ma kategorię VU (Cuttelod i in. 2011), zaś na liście IUCN – EN (IUCN 2016).

U. crassus zaliczana jest do grupy gatunków niżowych, wchodzących w góry (Pawłowski 2011). Stanowiska skójki *U. crassus* w polskiej części Karpat do tej pory podawane były z kilku podgórszych rzek. W Bieszczadach stwierdzano jej występowanie na obszarze Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery „Karpaty Wschodnie” (Zajac 2010), gdzie znane są stanowiska w górnym Sanie od Jeziora Solińskiego do ujścia potoku Muczny, oraz w dolnym biegu Wołosatego (Hus i in. 2006; Zajac 2013; Sulikowska-Drozd i in. 2015).

W badaniach prowadzonych od 2005 do 2014 roku stwierdzano obecność tego gatunku w kilku odcinkach Sanu w granicach Bieszczadzkiego Parku Narodowego (Ryc. 1). Na odcinku powyżej ujścia Mucznego (Dźwiniacz Górny, stanowisko 6) obserwowano po kilkadziesiąt osobników na 150 m odcinku rzeki (kilka osobników na 1 m długości koryta). Na wyżej położonych stanowiskach: poniżej ujścia potoku Roztoki (stanowisko 5), potoku Fedkowskiego (stanowisko 4), potoku Syhłowatego (stanowisko 2) oraz na poziomie torfowiska Tarnawa Wyżna (stanowisko 3), spotykano po kilka-kilkanaście osobników na około 100 m odcinku Sanu. Najwyżej położonym miejscem w Sanie, gdzie znaleziono 1 osobnika skójki oraz puste muszle, był fragment rzeki ok. 500 m poniżej ujścia potoku Negryłów (stanowisko 1). Natomiast najwyżej położonym stanowiskiem skójki gruboskorupowej w Parku był staw bobrowy w potoku Bobrowiec (dopływ Syhłowatego) (Ryc. 1). Pierwszego osobnika skójki stwierdzono tam w 2008 roku. To prawdopodobnie najwyższe stanowisko tego gatunku z Polsce (752 m n.p.m).

Ryc. 1. Lokalizacja stanowisk w zlewni górnego Sanu; I – granice państwa, II – obszar Bieszczadzkiego Parku Narodowego, III – zasięg skójkki gruboskorupowej *Unio crassus*; stanowiska *U. crassus*: IV – w Sanie (1–6), V – stanowisko w stawie bobrowym.

Fig. 1. Location of sites in the upper San river basin; I – state border, II – territory of the Bieszczady National Park, III – range of thick shelled river mussel *Unio crassus*; localities of *U. crassus*: IV – in San river (1-6), V – site in a beaver pond.

Literatura

- Cuttelod A., Seddon M., Neubert E. 2011. European red list of non-marine molluscs. Publications Office of EU, Luxembourg, pp. 97.
- Dyduch-Falniowska A., Zając K. 2002. Małże Bivalvia. W: Głowaciński Z. (red.). Czerwona Lista Zwierząt Ginących i Zagrożonych w Polsce. IOP PAN, Kraków, 23–26.
- Hus M., Śmiałek M., Zając K., Zając T. 2006. Occurrence of *Unio crassus* (Bivalvia, Unionidae) depending on water chemistry in the foreland of the Polish Carpathians. Pol. J. Environ. Stud. 15: 169–172.
- IUCN 2016. IUCN Red list of threatened species. www.redlist.org. Dostęp – 10.08.2016.
- Kołodziejczyk A., Koperski P. 2000. Bezkręgowce słodkowodne Polski. Klucz do oznaczania oraz podstawy biologii i ekologii makrofauny. Wyd. Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, ss. 250.

- Pawłowski J. 2011. Karpaty polskie jako ostoja i azyl zagrożonych gatunków bezkręgowców. *Roczniki Bieszczadzkie* 19: 231–245.
- Piechocki A. 2008. Małże Bivalvia. W: Bogdanowicz W., Chudzicka E., Pilipuk I., Skibińska E. (red.). *Fauna Polski – Charakterystyka i wykaz gatunków*. Tom III. MiIZ PAN, Warszawa: 366–373.
- Piechocki A., Dyduch-Falniowska A. 1993. *Fauna słodkowodna Polski*. Mięczaki (Mollusca), Małże (Bivalvia). PWN, Warszawa, ss. 204.
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 6 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt. *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*. Warszawa, dnia 7 października 2014 r. Poz. 1348.
- Sulikowska-Drozd A., Abraszewska A., Pietrzak S., Ciupiński Ł. 2015. Monitoring skójki gruboskorupowej *Unio crassus* Philipsson, 1788 w rzekach Bieszczadów Zachodnich. W: XXXI Krajowe Seminarium Malakologiczne. Problemy współczesnej malakologii. Streszczenia. Instytut Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN w Krakowie, Uniwersytet Wrocławski, Stowarzyszenie Malakologów Polskich, Wieliczka 22–25.09.2015: 46.
- Tachet H., Richoux P., Bournaud M., Usseglio-Pollatera P. 2002. *Invertébrés d'eau douce, Systématique, biologie, écologie*, CNRS Editions, Paris, ss. 587.
- Wells S.M., Chatfield J.E. 1992. Threatened non-marine molluscs of Europe. *Nature and Environment* No. 64, pp. 162.
- Zajac K. 2004. *Unio crassus* Philipsson, 1788. Skójka gruboskorupowa. W: Głowaciński Z., Nowacki J. (red.). *Polska czerwona księga zwierząt. Bezkręgowce*. Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków: 353–355.
- Zajac K. 2010. Skójka gruboskorupowa *Unio crassus* (1032). W: Makomaska-Juchiewicz M. (red.). *Monitoring gatunków zwierząt. Przewodnik metodyczny. Część I*, GIOŚ, Warszawa: 157–179.
- Zajac K. 2013. Skójka gruboskorupowa *Unio crassus* [1032]. W: *Monitoring gatunków i siedlisk przyrodniczych ze szczególnym uwzględnieniem specjalnych obszarów ochrony siedlisk Natura 2000. Wyniki monitoringu w roku 2013*, GIOŚ, Warszawa, ss. 20.
- Zajac K., Zajac T. 2009. Habitat selection of *Unio crassus*. Krakow, Poland. *Dostęp na stronie: www.senckenberg.de/odes/06-16/Zajac_and_Zajac_Unio-crassus-Mobility.pdf; 16.05.2016.*